

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio).

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pydyttynä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

YLEISTÄ

Ehdotusluonnoksella pyritään muuttamaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajille asetetaan tietyissä tilanteissa velvollisuus luovuttaa luottamuksellisia asiakastietoja poliisille hengen tai terveyden uhkien arvioimiseksi ja ehkäisemiseksi nykyisen vapaaehtoisen oikeuden lisäksi. Ehdotus sisältää

myös säännöksiä tietojen luovuttamisesta poliisin pyynnöstä sekä oikeudesta ilmoittaa työntekijöihin kohdistuvista epäilyistä rikoksista.

Suomen Asianajajat pitää viranomaisten tiedonvaihdon kehittämistä ja vakavien väkivallanteiden ennaltaehkäisyä hyväksyttävänä tavoitteena. Oma-aloitteinen tiedonluovutusosoikeus voi parhaimmillaan mahdollistaa vakavien uhkatilanteiden tunnistamisen ja ennaltaehkäisyn tilanteissa, joissa palvelunantajalla on hallussaan olennaista turvallisuutta koskevaa tietoa.

Sääntelyn tulee kuitenkin olla tarkkarajaista ja perustua selkeään välttämättömyys- ja suhteellisuusarviointiin. Uhka-arvioiden oikeudellinen kynnyks ja tiedonluovutuksen edellytykset tulisi määrittellä riittävän täsmällisesti, jotta terveydenhuollon ammattihenkilöillä ja rekisterinpitäjillä toimivilla terveydenhuollon palveluntarjoajilla olisi riittävät perusteet arvioida tiedonluovutuksen oikeutusta.

Tiedonluovutusosoikeuden laajeneminen lisää asiakastietojen käsittelyä ja voi myös lisätä tietoturvaloukkausten mahdollisuuksia sekä henkilötietoja luovuttaviin tahoihin kohdistuvaa vastuuta. Näistäkin syistä esitysluonnosta tulee vielä selkeyttää jatkovalmistelussa. Lisäksi lakimuutosten tueksi tarvitaan kansallista ohjausta, yhtenäisiä toimintamalleja sekä riittävää koulutusta. Tälle on tarvetta myös siitä syystä, että ehdotettu uusi 62 § muodostaa kolmessa eri momentissaan kolme eritasoista tiedonluovutusperustetta, mikä tekee sääntelystä käytännössä vaikeaselkoisen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille sovellettavaksi.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan (62 §:n 2 momentti), että palvelunantajalla tai sen tehtäviä suorittavalla henkilöllä olisi velvollisuus salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos henkilö sosiaali- tai terveydenhuoltolain mukaisia tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua sellaisen rikoslain (39/1889) 21 luvussa rangaistavaksi säädetyn teon kohteeksi, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Esityksen tavoitteena on lisätä viranomaisten mahdollisuuksia ehkäistä ja estää vakavia väkivaltarikoksia sekä vahvistaa poikkihallinnollista yhteistyötä. Suomen Asianajajat pitää sääntelyn tarkoitusta kannatettavana.

Ehdotettu säännös ei jätä palveluntarjoajille käytännössä mitään harkintavaltaa niissä tilanteissa, joissa siihen kohdistuu tietojenluovutusvelvollisuus. Käytännössä laaja säännös voi kuitenkin aiheuttaa epävarmuutta sen suhteen, millaisia tilanteita ja missä laajuudessa tiedonantovelvollisuus on voimassa. Esityksen jatkovalmistelussa tulee vielä varmistaa, ettei sääntely mene pidemmälle kuin sen tarkoituksen kannalta on välttämätöntä ja oikeasuhteista.

Jatkovalmistelussa olisi myös tärkeää tunnistaa ja arvioida riskiä siitä, että tiedonantovelvollisuus voi estää haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä hakemasta tarvitsemaansa apua, mikäli luottamuksellisuutta ei voida taata sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Luottamuksellisuus on sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan perusedellytys, ja tietojen luovuttamisen mahdollisuus voi heikentää luottamusta ja vaikuttaa hoitoon hakeutumiseen.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

Ehdotuksessa esitetään, että päällystään kuuluva poliisimies voisi pyytää tarvittavia tietoja palveluntarjoajan vastaavalta johtajalta (62 §:n 3 momentti).

Suomen Asianajajat pitää ehdotusta sinänsä hyväksyttävänä. Ehdotettu säännös vaikuttaa kuitenkin liian avoimelta ja epätasälliselta. Uhkaa ei ole rajattu esimerkiksi väkivaltaan tai tiettyihin rikoksiin, joten periaatteessa lieväkin terveyteen kohdistuva uhka voisi täyttää tiedonluovutuksen edellytykset. Täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset eivät siten täyty.

Suomen Asianajajat katsoo, että tietojen minimointiperiaate (tietosuojasetus 5 artikla) ja tietopyynnön kohteelle jäävä harkintavaltan sen suhteen, mitkä tiedot ovat välttämättömiä, tulisi ottaa huomioon esityksen jatkovalmistelussa. Olisi myös suotavaa, että jatkovalmistelussa nostettaisiin esiin esimerkkejä tilanteista, joissa säännös on tarkoitettu sovellettavaksi.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

-

Muut kommentit.

Yhteensopivuus tietosuojasääntelyn kanssa

Yleisesti ottaen Suomen Asianajajat katsoo, että ehdotuksen yhteensopivuus tietosuojasetuksen kanssa (erityisesti 5 artikla, 6 artiklan 3 kohta ja 23 artikla) edellyttää vielä perusteellisempaa arviointia. On syytä tarkentaa, millä tavoin tietosuojasetuksen mukaiset välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset otetaan huomioon.

Yhteensopivuus perus- ja ihmisoikeuksien kanssa

Vaikka esityksessä on tehty punnintaa perusoikeusnäkökulmista, Suomen Asianajajat katsoo myös, että esityksen jatkovalmistelussa olisi syytä tehdä perusteellisempaa punnintaa perustuslain 7 §:n 1 momentin (oikeus elämään, vapautteen ja turvallisuuteen) ja 10 §:n (yksityiselämän suoja) välillä sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 ja 8 artiklan sekä EU:n perusoikeuskirjan 2, 3 ja 7 artiklan välillä.

Suomen Asianajajat pitää myös tärkeänä, että esityksen vaikutukset erityisesti lasten oikeuksien näkökulmasta otetaan nimenomaisesti huomioon.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat